

Schuchmann, J. (2022): Budapest metropolisz térség és a magyar nagyváros térségek egyenlőtlenségi rendszerei city.hu Várostudományi Szemle 2(3), 125–137.

BUDAPEST METROPOLISZ TÉRSÉG A HAZAI TÉRBEN

Budapest metropolisz térség és a magyar nagyváros térségek egyenlőtlenségi rendszerei

Schuchmann Júlia¹

Absztrakt

Budapest főváros és metropolisz térsége Magyarország legjelentősebb népességi és gazdasági koncentrátuma. Az ország legversenyképesebb városrégiója. Magyarország egyetlen millió főt meghaladó, európai léptékben is jelentős nagyvárosa. Budapesten kívül nyolc vidéki nagyváros (százezer főnél népesebb városok) töltik be a hét magyar régió központjának szerepét. Egyúttal a főváros mellett a legjelentősebb vidéki regionális gazdasági erőterek. Az elmúlt harminc évben a vidéki nagyvárosok eltérő fejlődési pályát futottak be, különbözően sikerült nekik integrálódni a globális és az európai gazdasági hálózatokba. Azokban a vidéki nagyvárosokban, amelyek vonzó gazdasági és társadalmi környezetet nyújtottak, rendelkeztek belső erőforrásokkal, ott hamar megjelentek a nagyobb munkáltatók, külföldi és hazai nagyvállalatok formájában. Élesedett a városverseny a külföldi tőkebefektetőkért is. A sikeresebb városok, ahol megtelepültek nagyobb külföldi vállalatok, ott dinamikus gazdasági és társadalmi fejlődés indult be, míg azok a kevésbé szerencsés nagyvárosok, ahol a gazdaság szerkezetváltása, modernizálódása nem sikerült, azok lemaradtak, mind Budapesthez mind a többi vidéki nagyvárosokhoz képest. Az utóbbi években Budapest gazdasági és társadalmi súlya az országon belül erősödött, miközben a vidéki nagyvárosok lemaradása a főváros metropolisz térségéhez képest növekedett. Jelen tanulmány célja, hogy elemezze az elmúlt évtizedben a budapesti, valamint a vidéki nagyváros térségek fejlődését, a lehetséges közelítés, vagy távolodás trendjeit.

Kulcsszavak: Budapesti metropolisztérség, vidéki nagyvárosok, társadalmi-gazdasági fejlődés, egyenlőtlenségek

---

¹ PhD, egyetemi docens, Neumann János Egyetem MNB Gazdaságföldrajz és Településmarketing Tudásközpont

Abstract

The Budapest Metropolitan Region is the most powerful concentration of people and economic power in Hungary. This is the most competitive regions in Hungary with more than one million inhabitant. The Budapest Metropolitan region is an important region on European level as well. Out of the capital city and its region there are eight large urban regions with more than 100,000 people. These are the most important rural regional economic centres. Over the past thirty years, rural regional centres have followed different development paths, and they have managed to integrate into the global and European economic networks in different ways. The more successful cities, where larger foreign companies have established, started a dynamic economic and social development, while the less fortunate cities, where the restructuring and modernization of the economy did not succeed, lagged behind, compared to Budapest and the other big cities in the countryside. In recent years, the economic and social-demographic weight of Budapest has increased within the country. The purpose of this study is to analyse in the last decade of the development the Budapest and rural metropolitan areas, the trends of possible convergence or divergence.

Keywords: Budapest Metropolitan Region- Hungarian large urban regions-socio-economic development-regional inequalities

Bevezetés

Magyarország egyetlen európai léptékben is jelentős, millió főt meghaladó metropolisztérsege a Budapesti. Budapest, mint az ország fővárosa központi és kiemelt helyzetben van. Budapesten és várostérsegeiben koncentrálódik a magyar lakosság 27%-a, és ebben a térségben termelődik meg az ország GDP-jének a 40%-a. A Budapesti metropolisztérseggben kétszerese a diplomások aránya a többi régióhoz képest, a kutatás-fejlesztési potenciál 67%-a itt található (Budapest 2030 hosszú távú fejlesztési koncepció, 2013). A településhierarchiában a főváros után következnek az úgynevezett regionális vidéki nagyvárosok, amelyek alatt a százezer főnél népesebb városokat érti a szakirodalom. Magyarországon nyugat európai értelemben ezek a városok inkább képviselik a közepes méretű kategóriát (lásd: Franciaország, vagy Németország nagyvárosainak népességszámát) mint a nagyvárosokét. Magyarországon történelmi okai is vannak annak, hogy hiányoznak nálunk a félmillió és egymillió lakosú nagyvárosok, így a száz, kétszázezer főt alig meghaladó nyolc vidéki nagyvárosainknak mindig is kihívás volt a 1,7 milliós várostérseggel együtt 2,3 millió lakosú Budapesti metropolisztérsegg ellen-súlyának lenni.

Az elmúlt harminc évben a nyolc vidéki nagyvárosok (Debrecen, Szeged, Pécs, Győr, Miskolc, Kecskemét, Nyíregyháza, Székesfehérvár) eltérő fejlődési pályákat futottak be. Eltérő helyzetből is indultak, különböző örökölt gazdasági és társadalmi szerkezetük volt, különböző mértékben álltak rendelkezésre a belső és lokális erőforrásaik, nem utolsósorban földrajzi helyzetük is meghatározta 1990 utáni fejlődési lehetőségeiket. Számos könyv és tanulmány foglalkozott a hazai nagyvárosok fejlődési folyamataival, a gazdasági versenyképességük, (Rechnitzer, Páthy, Berkes 2014) vagy a társadalmi szerkezetük átalakulásával szempontjából (Szirmai 2009, 2014). A kutatások egy része a vidéki nagyvárosokat fejlettségük szerint viszonyította egymáshoz, jól kimutatva ezzel eltérő fejlődési pályájukat. Az utóbbi évek kutatásai kimutatták, hogy azok a magyar vidéki nagyvárosok és térségeik voltak képesek sikeresebben beintegrálódni az európai és a globális gazdasági hálózatokba, ahol már korán megjelent a külföldi működő tőke (Székesfehérvár). Még sikeresebbek lettek azok a magyar vidéki városok, ahol egy-egy nagy multinacionális cég betudott „ágyazódni” a város gazdasági és társadalmi életébe. Ennek egyik legsikeresebb példája Győr, ahol az Audi szerves része lett a város életének. Az elmúlt évtizedekben kevésbé tudott gazdasági prosperitást felmutatni, sőt inkább a hanyatlás jellemezte a Dél dunántúli régióközpontot, Pécsét és ugyanez mondható el Miskolcra is. Számos felmérés mutatja azt is, hogy a vidék népességmegtartó ereje folyamatosan romlik, a népességfogyás már nem csak a kisebb falvakat és kis közepes méretű városokat, hanem a nagyvárosokat is érinti, különösen a strukturális gazdasági és társadalmi problémákkal hosszú ideje küzdő városokat.

Miközben a vidéki nagyvárosaink egy-két kivételtől (Győr, Kecskemét) eltekintve, gazdaságilag inkább stagnálnak, népességük csökkent, Budapest és térségének társadalmi, demográfiai, kulturális és gazdasági súlya az országon belül folyamatosan növekedett. A távolság a főváros térség és a vidéki nagyvárosok között egyre mélyült, az életszínvonal, a közszolgáltatások minősége, a munkalehetőségek tekintetében. A tanulmány második részében elérhető statisztikai adatok segítségével elemzi a Budapesti metropolisztérség és a nyolc vidéki nagyváros térség társadalmi-demográfiai viszonyait, a városi gazdaságukban megjelenő egyenlőtlenségek rendszereit.

Társadalmi demográfiai folyamatok

A magyar nagyvárosok és térségeik erős népességkoncentráló potenciállal rendelkeznek. 2021-ben a Budapesti metropolisztérség az ország népességének már mintegy 27%-át összpontosította. A nyolc vidéki nagyváros térségben a magyar lakosság 41,2%-a élt. Jól mutatja a koncentráció növekedését, az is, hogy 2000-ben a budapesti metropolisztérség még csak lakosság 17,5%-át koncentrált (Schuchmann, Váradi 2014: 112).

Korábbi kutatásokban már leírásra kerültek, hogy a magyar vidéki nagyváros térségek néhány kivételtől (a budapesti metropolisztérség és a győri várostérsége) eltekintve, különböző mértékben bár, de veszítenek a népességükből. A népességvesztés oka az országos trendekkel is megegyezően az alacsony termékenységi és a magas halálozási ráta, valamint az elvándorlás. Az elmúlt évtizedben ez a demográfiai folyamat folytatódott. 2011 és 2021 között az ország népessége 2,4%-kal esett vissza, ami összeessen 242 915 fő veszteséget jelentett egy évtizeden belül. Az országos mértéknél is jóval nagyobb népességfogyást láthatunk két vidéki nagyváros és térsége esetében. Miskolci várostérségben láthatjuk a legnagyobb fogyást, itt egy kisvárosnyi emberrel 18 717 lett kevesebb, ami 5%-os fogyást jelentett. Az utóbbi évtized egyik nagy vesztese ilyen szempontból a Dél-dunántúli Régió központja Pécs. Pécs, annak ellenére, hogy egyetemváros, komoly kutatás fejlesztési bázissal, kulturális központként sem tudja stabilizálni lakosságának számát, az folyamatosan csökken. 2011 és 2021 között Pécs lakónépessége 9927 fővel esett vissza, ami 5,6%-os csökkenés. Pécsi várostérség lakónépesség fogyása mögött egy erős elvándorlási hullám áll, amely elsősorban a képzettebbeket érinti és vagy a fővárosba, Budapestre, vagy már külföldre irányul. (Rácz, Kovács S, Horeczki 2021: 211). Székesfehérvár népességfogyása meglepően hathat, hiszen gazdaságilag az egyik legsikeresebb város Budapest és Győr után. Székesfehérvár és térségének népességcsökkenését egyrészt szintén Budapest elszívó hatása, másrészt pedig a város korábbi vonzereinek a visszaesése is okozza, és munkaerőpiacának telítődése (Baranyai 2021: 239). A nyíregyházi, szegedi a debreceni és kecskeméti várostérség lakónépessége stagnált. Szeged ugyan 2018-ban az ország harmadik legnépesebb városa lett, átvéve ezzel Miskolc helyét, mégsem tudta ezt a kedvező trendet megfordítani a városból 2000-től kezdődő masszív Budapestre vagy a nyugati határtérségbe történő elvándorlás (Vida, Lengyel 2021). Az elmúlt évtizedben összesen két nagyváros térség növelte lakónépességének számát. Az egyik a Budapesti metropolisztérség. A főváros köré szerveződő vonzástérség lakónépessége egy évtizeden belül majdnem egy átlagos magyar nagyvárosnyi lakossal lett népesebb, 2011 és 2021 között 82852 fővel nőtt (4%-os növekmény).

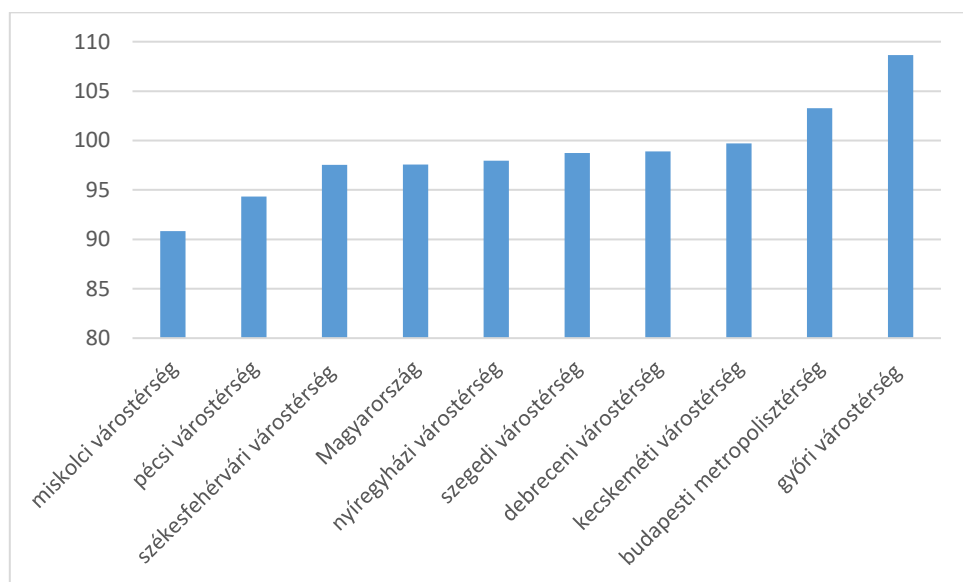
A leglátványosabb népességnövekménye a győri nagyváros térségnek volt. Az ország gazdaságilag (budapesti után a második) legerősebb várostérségének a győrinek volt (8%). 2021-ben 16000 emberrel élnek többen, mint 2011-ben. Győr dinamikus népességnövekménye egyértelmű következménye a város gazdasági sikereinek, az Audi gyár stabil működésének és fejlesztéseinek, valamint az osztrák és a szlovák határ közelségének. Az utóbbi évtizedben megnövekedett a napi szinten Magyarország és Ausztria között munkavégzés céljából történő ingázóknak a száma. A nyugati határszél-

len fekvő települések, köztük kiemelten Győr, az ország 2004-es Európai Unió csatlakozása, majd 2011-től az osztrák munkaerő piaci nyitás után² vált országos migrációs célponttá.

Egy 2014-es kutatás szerint több, mint tizenegyezer magyar munkavállaló dolgozott a határ menti Burgenland tartományban. A teljes osztrák munkaerőpiacra 2016-ban tizenhatezer új magyar munkavállaló lépett be, akik nagyrészt Burgenlandban, Felső Ausztriában és Bécsben tudtak elhelyezkedni. A magyar munkavállalókat főképpen a turizmusban, az építőiparban és a különböző szolgáltatásokban alkalmazzák (Bertalan, 2020: 106).

1. ábra

A lakónépesség számának dinamikája 2011 és 2021 között az országban és a kilenc nagyváros térségben (%)

Forrás: TEIR adatok alapján saját szerkesztés.

Az 1. táblázatban jól látható, hogy mely nagyváros térségeket érintett leginkább az elvándorlás.

² 2011-től Ausztria megnyitotta a munkaerőpiacát az időközben csatlakozott tagországok munkavállalói előtt, ettől kezdve munkavállalói engedély nélkül lehetett elhelyezkedni.

Az elmúlt tíz évben a legsúlyosabb népességveszteséget az elvándorlás miatt Miskolc és térsége szenvedte el. A nyolc vidéki nagyváros térségéből innen vándoroltak el a legtöbben. Ennek okai között említhetjük a történeti múltból fakadó gazdasági és társadalmi problémákat, amelyeket csak részben sikerült a városnak megoldania. Történetileg Miskolc mindig is felszívta a környező települések munkaerejét, de megtartani már nem tudta. Jellemző volt Miskolcra a gyors népességsere, a képzetettebbek elvándorlása és az alacsony iskolai végzettségűek beáramlása. Ezt súlyosbította a város gazdaságának merev szerkezete, amely alig volt képes az új gazdasági kihívások megválaszolására. A kéziszerszámokat gyártó Robert Bosch leányvállalata (Robert Bosch Power Tool Kft.) 2001-ben, a járműipari beszállító leányvállalata (Robert Bosch Energy and Body Systems Kft.) 2003-ban települt a városba. A két vállalatnál napjainkban több mint száz fejlesztőmérnök is dolgozik, a teljes foglalkoztatott létszámuk meghaladja az 5000 főt. Miskolc gazdasága erősödni látszik az utóbbi években, társadalmi problémáinak megoldása és enyhítése kulcsfontosságú lenne ezek közül is a város népesség megtartó erejének erősítése (Józsa 2021).

A skála másik végén a győri és a budapesti várostérség állnak. Győr népességnövekedésének jelentős oka a korábbiakban már kifejtett gyors ütemű beköltözések számának felfutása. Az ország második legvonzóbb várostérsége a budapesti metropolisztérség. A budapesti metropolisztérség (amelynek része a budapesti agglomerációs övezet is) népessége növekménye két folyamatból táplálkozik. Egyrészt a fővárosból történő kiköltözések számának növekedésétől. A KSH vonatkozó adatai alapján a főváros lakossága 1990 óta mintegy 13%-kal, közel 259 ezer fővel csökkent. Miközben az agglomerációs övezet lakossága 20%-kal, körülbelül 110 ezer fővel növekedett a kiköltözések miatt. Ugyanígy jelentős az ország más, távolabbi régióiból a főváros és térségébe történő költözések dinamizálódása, amit igazol a vidéki régiók és nagyváros térségek többségének gyors népességfogyása is.

1. táblázat

1000 főre jutó migrációs együttható értékének alakulása 2011 és 2021 között

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
debreceni várostérség	-3,5	-4,7	-1,4	-1,3	-1,7	-2	-1,2	-2,9	-2,6	-1	-3,5
győri várostérség	4,8	5	6,4	7,2	5,9	5,8	8	14,6	13,1	7,8	8,5
kecskeméti várostérség	3,5	5	1,9	1,6	1,1	0,2	0,3	-2,4	-1,2	0,7	-0,7
miskolci várostérség	-3,8	-6,4	-3,7	-3,1	-2,2	-0,2	-3,6	-2,6	-5,2	-5,3	-8,3
nyíregyházi várostérség	-2,2	-1,6	-1,8	-2,6	-2,6	-0,4	-3,4	-1,7	-0,4	-0,3	-2
pécsi várostérség	-2,7	-8	-1,2	0,9	-0,2	-0,5	-0,5	-1	-2,7	-0,7	-3,8
szegedi várostérség	1,8	0,2	2,6	2,8	1,6	-1	-0,9	-0,7	-2,4	-0,5	-6,3
székes- fehérvári várostérség	0	0,7	1,4	0	0,4	-0,9	0,4	-1,9	-0,1	0,5	0,7
budapesti metropolisz- térség	5,5	5,4	5,9	6,8	4,3	3,2	3,6	4	2,6	-1,9	0,6

Forrás: TEIR adatok alapján saját szerkesztés.

A nagyváros térségek társadalmi folyamatait jelentősen meghatározó trend, a népességük jól látható elöregedése. Ez nem csak nagyvárosi, hanem országos folyamat. Magyarországon az Európai Unióban egyik legalacsonyabb a fertilitási ráta, miközben a halálózási mutatók tekintetében is kedvezőtlen a helyzet. Magyarországon a fertilitási ráta hosszú évek óta romlik, 2020-ban 1,4-et ért el, ami nem elég a társadalom reprodukciójához, vagyis nem éri el a 2,5-öt.

A 2. ábra mutatja, hogy az elmúlt évtizedben romlott az öregedési index értéke, mind országosan, mind pedig a nagyváros térségek esetében. Az országos értéknél (138,1) is magasabb volt öregedési index értéke 2021-ben a miskolci nagyváros térségben (148). A legmagasabb értékek a pécsi (162,7) és a szegedi (157) és a székesfehérvári (153) várostérségben voltak. Az országos értéknél alacsonyabb volt az öregedési index értéke a kecskeméti (117), a nyíregyházi (130), a győri (126) és a debreceni várostérségekben (133).

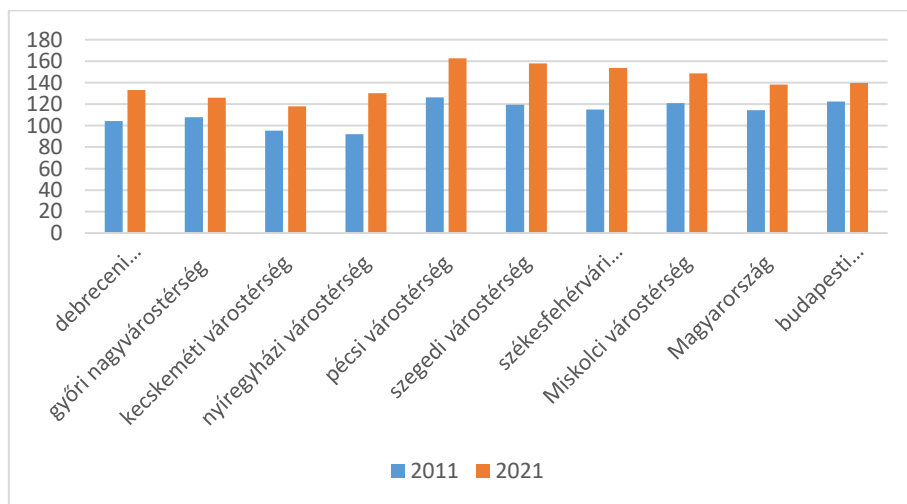
A budapesti metropolisztérség az országos indexel (138) közel megegyező értéket (139) mutat. Azt azonban fontos megemlíteni, hogy Budapest öregebb, az elöregedés

folyamata erőteljesebb a városban, mint a vonzáskörzetében. Ennek oka a lakóhelyi szuburbanizáció, amely jellemzően a fiatalabb, kisgyermekes családokat érinti, ők költöznek ki a városkörnyéki településekre.

Összességében a budapesti metropolisztérség és további nyolc vidéki nagyváros térség demográfiai folyamainak vizsgálatából az alábbi trendek állapíthatók meg. Ma, az országnak két olyan városrégiója van, amely képes egyfelől megtartani, másfelől pedig növelni is a népességét. Az egyik a Budapesti metropolisztérség, a másik pedig a nyugati kettős határszélen fekvő győri nagyváros térség. A fennmaradó hét vidéki nagyváros térség különböző mértékben, de az elmúlt évtizedben veszített a népességéből, részint az előregedés, részint pedig a fokozódó elvándorlás miatt.

2. ábra

Öregedési index a Budapesti metropolisztérségben és a nyolc vidéki nagyváros térségben 2011 és 2021-ben

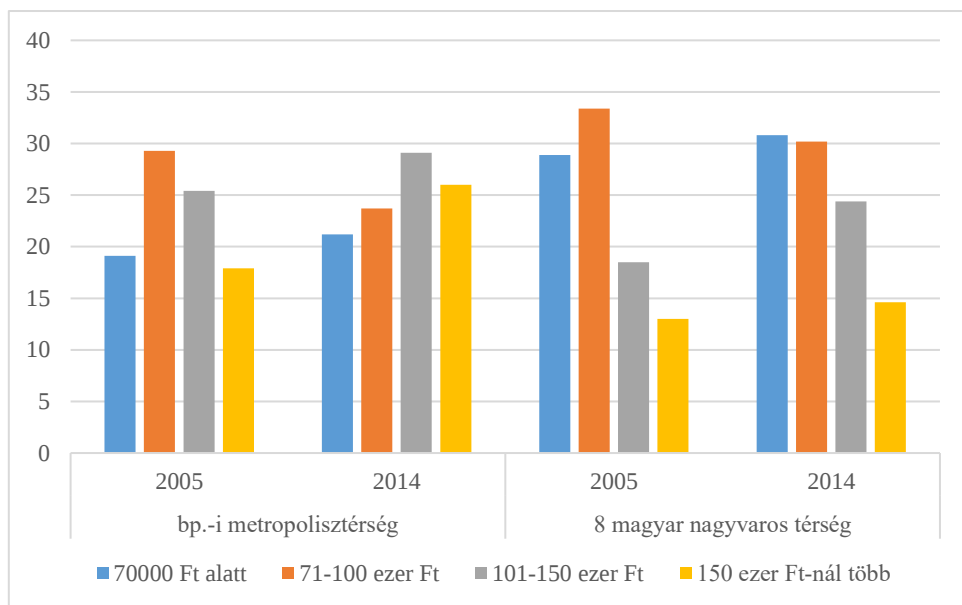

Forrás: TEIR adatok alapján saját szerkesztés.

Egy 2005-ben és 2014-ben végzett a kilenc nagyváros térségre végzett empirikus kutatás részeként, az itt élők jövedelmi viszonyaiban bekövetkezett változásokat, illetve a várostérségek közötti eltérések kimutatására is sor került. Az eredmények akkor azt mutatták, hogy a magas jövedelműek aránya a budapesti metropolisztérségben számottevően nőtt, míg a vidéki nagyváros térségekben ez a növekedés minimális volt.

3. ábra

Jövedelmi megoszlás 2005-ben és 2014-ben a budapesti és a nyolc vidéki nagyváros térségben (% , nettó összegek)

Forrás: NKFP és TÁMOP kérdőíves felmérés adatai alapján In: Szirmai V. (2015): A területi egyenlőtlenségtől a társadalmi jól-lét felé, 125. o.

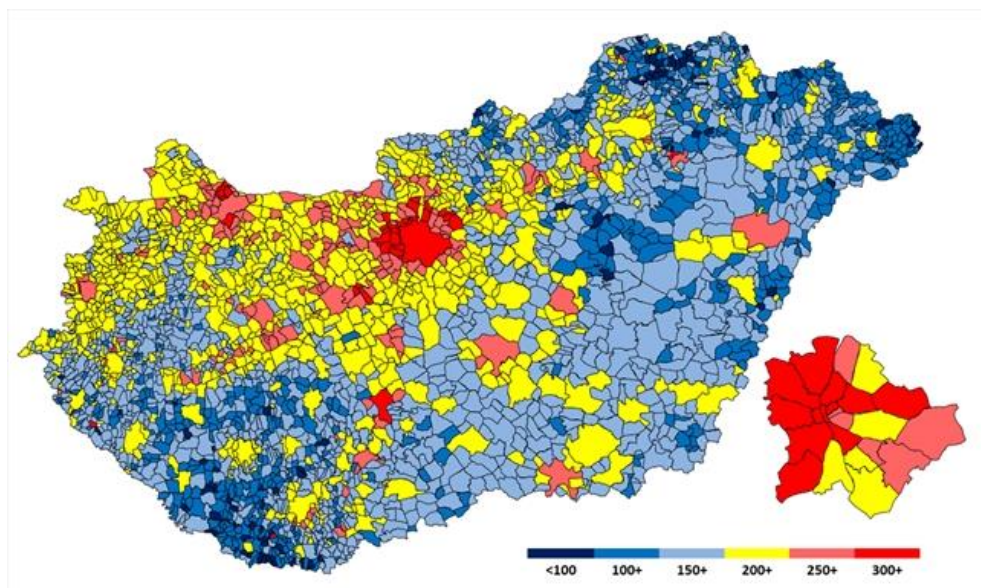
Egy HVG-ben megjelent friss elemzés, 2021-es települési szintű jövedelmi adatokon keresztül mutatja be a jövedelmi polarizáltságot, az ország különböző régiói között. A térképen élesen kirajzolódnak a jövedelmi egyenlőtlenségek az ország északnyugati, középső és keleti fele között. Jelentős eltérések vannak a főváros, a megyei jogú városok, valamint a kisebb városok és a falvak között. A NAV adatai szerint 2021-ben bruttó 354 ezer forint volt az átlagos havi kereset (munkaviszonyból származó jövedelem), ami nettó havi 235 ezer forintot jelentett. Településtípusok szerint a legmagasabb átlagos havi nettó kereset Budapesten volt (313 ezer forint), ezt követik a megyei jogú városok (253 ezer forint), majd a városok (225 ezer forint). A legalacsonyabb érték a községekben volt (197 ezer forint). Mindez azt is jelenti, hogy a községekben átlagosan a fővárosi bér 63 százalékát keresték meg a munkavállalók (ez az érték a városok esetében 72 százalék, a megyei jogú városok esetén pedig 81 százalék). Budapest esetében meglepő a budai és a pesti oldalon élők között feszülő jövedelmi különbség. A legma-

gasabb jövedelemmel bírók jól láthatóan a budai kerületekben (I., II., III, XII) koncentrálnak, míg az alacsonyabb jövedelműek Pest dél keleti kerületeibe (Soroksár, Kispest). A budapesti agglomerációs gyűrűben is úgy látszódik, hogy megmaradtak a különbségek az agglomeráció északnyugati, nyugati oldalán fekvő „sztár” települések, és a délkeleti és déli települések között. Ezt támasztja alá az is, hogy Telki lett nemcsak az agglomerációs övezet egyik leggazdagabb települése, hanem az egész országé (467 ezer forint).

Nincs változás az ország legsúlyosabb helyzetben lévő térségeiben sem. Évtizedek óta a legalacsonyabb jövedelem és életszínvonal jellemzi az ország keleti és északkeleti részeinek falvait, kisvárosait, valamint a horvát-magyar határtérség kistelepüléseit. Jól érzékelhetően az ország jövedelmek terén szétszakadni látszik egy kiemelkedően magas főváros és térség, illetve egy észak nyugati régió, valamint észak- kelet-és dél Magyarországra.

4. ábra

Átlagos havi nettó kereset településenként 2021-ben

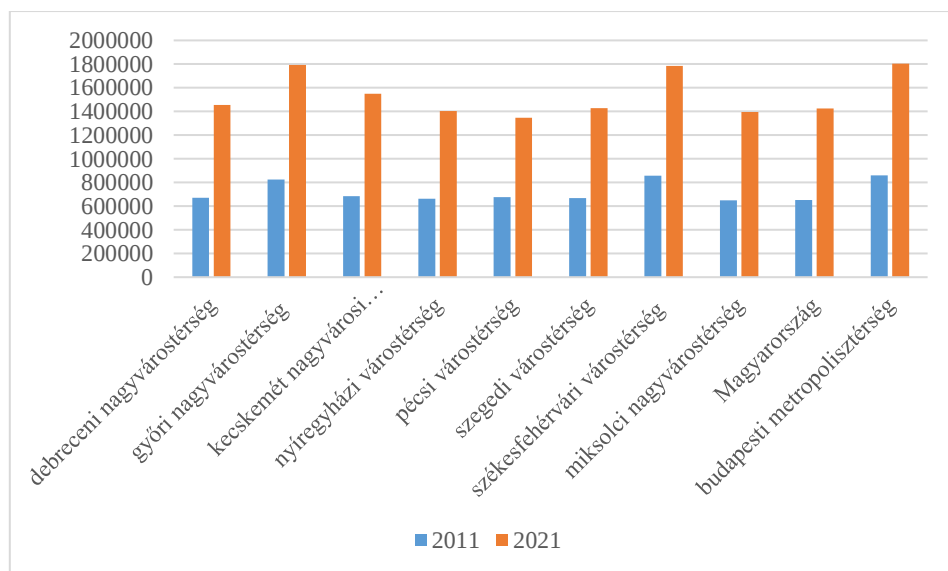
Forrás: GKI számítás NAV adatok alapján, a térkép forrása: https://hvg.hu/gazdasag/20221123_gki_fizetes_nav

Gazdasági folyamatok

Budapesti metropolisztérség és a nyolc vidéki nagyváros térség között, valamint a vidéki nagyváros térségek között éles gazdaság fejlettségbeli különbségek vannak. Az elmúlt évek nagyváros kutatásai néhány vidéki várostérség esetében a felzárkózás, míg a többség esetében a stagnálás, még inkább a hanyatlás jeleit mutatta ki. Rechnitzer a hazai vidéki nagyvárosok négy gazdasági fejlődési pályáját azonosította, (Rechnitzer 2021) melyek a következők: 1.) új(ipari) bázisra épülő pálya. Ide sorolja Győrt és Székesfehérvárt, amely városok közös jellemzője az erős külföldi tőkeberuházások megléte. 2.) Tradicionális, megújuló nagyvárosok és gazdaságuk. Ide Miskolc és Debrecen tartozik. 3.) átmeneti nagyvárosok, amelyek gazdaságára jellemző egyfajta szerkezetváltás, amely még megzárultak le. A 4.) csoportba az úgynevezett útkereső nagyvárosok tartoznak, amelyek a korábbi tradicionális gazdasági ágazataikat és szerkezetet kéne átalakítani és versenyképessé tenni, ez jellemző Szegedre és Pécsre.

5. ábra

Egy lakosra jutó nettó belföldi jövedelem nagysága 2011-ben és 2021-ben (Ft)

Forrás: TEIR adatok alapján saját szerkesztés.

A városok gazdasági prosperitását jól mutatja az egy lakosra jutó nettó belföldi jövedelem alakulása. 2021-ben az országos értéket is jóval meghaladta a budapesti metropolisztérség értéke, őt követte a győri és székesfehérvári nagyváros térség. A kecskeméti várostérség értéke kismértékben haladta meg az országos szintet. Az országos jövedelmi szint jellemezte a nyíregyházi, a debreceni, szegedi nagyváros térségeket. A pécsi és a miskolci kicsivel lemaradt az országos értékektől. A jövedelmi viszonyokban megjelenő egyenlőtlenségek jól kiegészítik a társadalmi folyamatoknál látott egyenlőtlenségeket.

Összegzés

A tanulmány célja volt, hogy bemutassa a Budapesti metropolisztérség és a nyolc vidéki nagyváros térség demográfiai-társadalmi és gazdasági folyamataiban jelentkező egyenlőtlenségeket. Az elemzés az elmúlt évtized trendjeit mutatta be. A Budapesti metropolisztérség és a vidéki nagyváros térségek demográfiai trendjeit illetően egyes jellemző esetében, mint a lakosságuk idősödése, hasonlóságot tapasztalunk. Mindegyik nagyváros térség mutatja a népessége előregedését, ugyanakkor nem ugyanakkora mértékben. A budapesti metropolisztérség népességének idősödése hasonló a többi nagyváros térségéhez, ugyanakkor mérsékli a folyamatot a fiatalabb, aktív korú népesség beköltözése, mind a fővárosba, mind pedig a városrégióba. Gyorsabb a népesség előregedése azokban a vidéki nagyváros térségekben (pl. pécsi) ahonnan masszív az elvándorlás. A lakó népességszám alakulásában két fontos trend körvonalazódott:

1.) Az elmúlt évtizedben felgyorsult a vidéki nagyváros térségek lakosságszámának csökkenése, a korábbi kétszázezer főt meghaladó Miskolc és Szeged népessége visszaesett százezres kategóriába, romlott a vidéki nagyvárosok és térségük népességmegtartó ereje. A népesség fogyása kiemelten drasztikussá vált a gazdasági problémákkal már régóta küzdő nagyvárosokban, mint Miskolcon, de már a Dél-dunántúli régióközpont Pécs is ide sorolható.

2.) Az elmúlt évtizedben népességnövekményt a Budapesti metropolisztérségen kívül egyetlen vidéki nagyváros térség tudott „felmutatni”: a nyugati határszélen fekvő győri várostérség. A migrációs együttthatók is megerősítik azt a népességszám változásának jellemzőit. A fővárosi várostérségen kívül a vidéki nagyvárosok esetében csak győriben volt jelentős beköltözés, a székesfehérvári és a kecskeméti csak stabilizálni tudta a beköltözések számával a népességszámát. A többi nagyváros térségben és régióközpontban ez nem mondható el, annál inkább a masszív elvándorlás. Amely jellemzően a fiatalabb, képzetesebb lakosságot érinti, tovább növelve így a társadalmi és gazdasági problémákat.

3.) Jelentős jövedelmi polarizálódás van a főváros térség és a vidéki nagyváros térségek, valamint a vidéki nagyváros térségek között is. A fővárosi jövedelem színvonalat mindösszesen a győri és a székesfehérvári várostérség érte el. A vidéki nagyváros térségek társadalmi és gazdasági fejlettségében látható jelentős különbségek okai számosak, de az jól látható, hogy a fővárosi metropolisztérségen kívül, azok a vidéki nagyváros térségek tudnak prosperálni, ahol jelentős a külföldi vállalatok részaránya a helyi gazdaságban.

A tanulmányban bemutatott demográfiai, társadalmi és gazdasági trendek felhívják a figyelmet arra, hogy mind a népesség, mind pedig a gazdasági fejlettség térbeli koncentrációja tovább erősödött, jól láthatóan a Budapesti metropolisztérségére és a nyugati határ menti nagyváros térségre, Győrre. A vidéki nagyvárosok lemaradása tovább folytatódik. A vidéki nagyváros térségek továbbra sem képesek megtartani (képzett) népességüket. Bár az utóbbi években voltak törekvések a főváros mellett erősíteni a vidéki nagyvárosokat is (lásd: modern városok program), az eredmények csak részlegesen jelentkezték, és leginkább a lakossági infrastruktúra fejlesztéseket, vagy látványos beruházásokat (sportközpont, stadionok) jelentették. A népességfogyás és elvándorlás olyan kihívások, amelyekkel mind maguknak a vidéki nagyváros térségeknek, mind pedig az országos területi politikának kiemelten foglalkozni kell a közeljövőben, annak érdekében, hogy ne koncentrálódjon egyenlőtlenül mind a képzett munkaerő, mind pedig a gazdaság egy-két kiemelt térségére az országnak.

Irodalom

- Budapest 2030 hosszú távú városfejlesztési koncepció, BFVT Kft, 216.
- Baranyai, N. (2021): Székesfehérvár In: Rechnitzer J., Berkes J. szerk. (2021): *Nagyvárosok Magyarországon*, Ludovika Egyetemi Kiadó, 233–245.
- Bertalan L. (2020): Határmenti fejlődési utak: Sopron In: Szirmai, V. (szerk.): *Középvárosi társadalmak. Egy új, innovatív városfejlesztési modell megalapozása*. Soproni Egyetem Kiadó, 103–131.
- Józsa V. (2021): Miskolc In: Rechnitzer J., Berkes J. (szerk.) (2021): *Nagyvárosok Magyarországon*, Ludovika Egyetemi Kiadó, 171–187.
- Szirmai V. (2009): A várostérségi versenyképesség társadalmi tényezői, Dialóg Campus Kiadó, Pécs-Budapest.
- Szirmai V. (2015): *A területi egyenlőtlenségtől a társadalmi jól-lét felé*, Kodolányi János Főiskola, Székesfehérvár, 480.
- Rechnitzer J., Páthy Á., Berkes J. (2014): A magyar városhálózat stabilitása és változása In: *Tér és Társadalom*, 2., 105–127.
- Rechnitzer J., Berkes J. (2021): *Nagyvárosok Magyarországon*, Ludovika Egyetemi Kiadó, 295.
- Schuchmann J., Váradi Zs. (2015): A magyar nagyvárostérségek társadalmi-demográfiai szerkezete In: Szirmai V. (szerk.): *A területi egyenlőtlenségtől a társadalmi jól-lét felé*, Kodolányi János Főiskola, Székesfehérvár, 111–130.
- Vida Gy., Lengyel I. (2021): Szeged In: Rechnitzer J., Berkes J. (szerk.) (2021): *Nagyvárosok Magyarországon*, Ludovika Egyetemi Kiadó, 219–231.